

УДК 78.087.68(477.83):784.1

*Євгенія Шуневич, доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу  
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕПЕРТУАРУ  
МУНІЦИПАЛЬНОГО КАМЕРНОГО ХОРУ “ЛЕГЕНДА” (м. Дрогобич)**

*У даній статті розглядається специфіка підбору репертуару у камерному хорі “Легенда” за період керування хором Заслуженим діячем мистецтв України І. Циклінським (з 1986 року по теперішній час), та формування вокально-виконавської майстерності хору в залежності від стилевих та жанрових особливостей художніх творів.*

***Ключові слова:** камерний хор, репертуар, хорова техніка, виконавська майстерність.*

***Літ. 10.***

*Евгения Шуневич, доцент кафедры народных музыкальных инструментов и вокала  
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

**ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ РЕПЕРТУАРА  
МУНИЦИПАЛЬНОГО КАМЕРНОГО ХОРА “ЛЕГЕНДА” (г. Дрогобыч)**

*В этой статье рассматриваются особенности выбора репертуара в камерном хоре “Легенда” в период управления хором Заслуженного деятеля искусств Украины И. Циклинским (с 1986 года по настоящее время), а также формирование хорового вокала и исполнительского мастерства в зависимости от стилевых и жанровых особенностей художественных произведений.*

***Ключевые слова:** камерный хор, репертуар, хоровая техника, исполнительское мастерство.*

*Eugene Shunevych, Docent of Folk Musical Instruments and Vocal Department  
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko*

**FEATURES OF THE REPERTOIRE OF THE  
MUNICIPAL CHAMBER CHOIR “LEGEND” (Drohobych)**

*This article discusses the specifics of the selection of repertoire in Chamber Choir “Legend” for the period of management by the choir Honored figure of Arts of Ukraine Igor Ciklens2 kij (from 1986 to the present), and the formation of vocal and performing skills choir depending on style and genre features artistic works.*

***Keywords:** Chamber Choir, repertoire, choral technique, performance skills.*

**П**остановка проблеми. У зв'язку з тим, що газетні публікації про камерний хор “Легенда” носять довідковий або описовий характер, колектив та його відомі диригенти О. Цигилик та І. Циклінський мають вагомий надбання у сфері розвитку національної хорової культури, колектив знаходиться у постійному творчому зростанні і являється навчальною лабораторією для виховання молодих професійних кадрів, – актуальною буде спроба дослідити специфіку формування репертуару хору видатним диригентом І. Циклінським, вплив репертуарної палітри на вокально-виконавські традиції хору, а також визначити місце, яке займає “Легенда” у контексті виконавських традицій хорового мистецтва України.

**Аналіз основних досліджень і публікацій.** Чимало публікацій у пресі присвячено творчим здобуткам камерного хору “Легенда”, який є лауреатом і дипломантом численних міжнародних та всеукраїнських конкурсів та фестивалів. Серед

них: “Нові хорові надбання “Легенди” – автор А. Власюк (газета “Вільне слово”, 31 липня 2003 р., “Хор “Легенда”: роки шліфують майстерність” – автор О. Куц (“Жива вода” 2000, липень №7), “Оновлена “Легенда” підтвердила свій клас” – автор О. Марітчак (“Високий Замок”, 8 травня 2003), “Міжнародний успіх “Легенди” – автор Б. Пиц (“Галицька Зоря”, 26 липня 1991), “Легенда” – муніципальна – підсумки і перспективи” – автор Б. Пиц (“Галицька Зоря”, 28 жовтня 2003), своєрідним дослідженням та узагальненням досвіду та вокально-хорової роботи диригентів О. Цигилика та І. Циклінського є стаття Є. Шуневич “Специфіка вокально-хорової роботи у камерному хорі “Легенда” [10, 126 – 128].

Відомий київський музичний критик Юрій Чекан так пише про виступ хору у Києві: “Рівень же відомих колективів – таких, скажімо, як дрогобицька “Легенда”, керована І. Циклінським, – взагалі поза межами критики. Легкість звуку, чистота строю, довершеність виконавських рішень коментарів та вихвалень не потребують”.

“Золотоверхий Київ”: між двома полюсами” – “Україна молода”, 21 червня 2003). Дані про диригентів опубліковані у довідникових виданнях [1, 156].

**Мета статті** – описати, систематизувати та проаналізувати специфіку підбору найрізноманітнішого репертуару для камерного хору “Легенда” його керівником І. Циклінським. Цінним матеріалом для статті послужили спілкування з диригентом хору і постійна участь авторки статті у якості артистки та солістки хору з 1984 року, численні Програми концертів та афіші, газетні статті (з власного архіву).

**Виклад основного матеріалу.** Серед сучасних муніципальних камерних хорових колективів України особливе місце займає лауреат і дипломант міжнародних конкурсів і фестивалів, учасник численних мистецьких акцій: Польща (1991, 2007, 2009, 2010, 2011), у червні 2013 р. “Легенда” брала участь у IX міжнародному фестивалі *Wschod – Zachod – Zblizenia* (м. Радомско, Польща, у якості солістів для виконання “Застольної” з опери “Траві ата” були запрошені солісти: заслужений працівник освіти України, професор ДДПУ ім. Івана Франка Корнель Сятецький та доцент ДДПУ ім. І. Франка Євгенія Шуневич), Угорщина (1992, 1996, 1998 м. Дебрецен), Німеччина (1993, 1997 м. Мартобердорф, 1998 м. Ельзенфельд, 2002, 2010 м. Майнгаузен), Словаччина (1994, 1995 м. Кошиці, 1996, 1998, 1999 м. Трнава), Франція (1996 м. Тур), Бельгія (1999 м. Маасмехелен), Австрія (2000 м. Шпиталь ан де Драун), Іспанія (2005, 2006, 2009 м. Торрев'єха).

“Легенда” є лауреатом Всеукраїнських хорових конкурсів імені М. Леонтовича, Д. Січинського, Л. Українки.

У 2003 р. хор був учасником Всеукраїнського фестивалю хорової музики “Золотоверхий Київ”.

У 2004 р. “Легенда” стала лауреатом XIV міжнародного конкурсу церковної музики “*Gaude Mater*” (м. Ченстохова, Польща), XXIII-го міжнародного конкурсу хорів церковної музики (м. Бялисток, Польща).

Колектив являється засновником та організатором регіонального конкурсу хорів імені Є. Козака, (2008, 2013), співорганізатором регіонального та міжнародного хор-фесту “Хваліте Господа з Небес” (з 2001 року).

З приходом молодого енергійного нового керівника І. Циклінського у 1986 р. “Легенда” зазнає суттєвих змін [1, 256]. Основою колективу стають співаки камерного хору “Сонорес” Дрогобицького державного музичного училища, яким керував І. Циклінський. Творчо-

виконавський склад значно помолодшав, співаками стають студенти та викладачі мистецьких закладів Дрогобича.

Народну хорову капелу при дрогобицькому Будинку культури ім. Івана Франка, яку заснував багаторічний художній керівник та диригент, Заслужений діяч мистецтв України

О. Цигилик було реорганізовано у камерний хор. Основним критерієм підбору учасників колективу стає професіоналізм, бо специфіка камерного виконавства допомагає краще розкрити творчі здібності співака. Слід відзначити психологічний аспект – у малому колективі зростає відповідальність кожного співака, підвищуються критерії вимог до вокальних даних, музичної грамотності кожного учасника хору.

Суттєво змінюється репертуарна політика, орієнтована на сучасну українську та зарубіжну музику.

Завдяки тісній співпраці І. Циклінського з відомими диригентами країн Прибалтики та частими гастрольними поїздками колективу до цих республік наприкінці 80-х років ХХ ст. у репертуарі з'являються твори А. Скулте, М. Чурльоніса, В. Торміса, І. Сісака, виконання яких вимагало володіння “європейською манерою” звуку, оновлення техніки інтонування, специфічних слухових навичок, “інструментального” звучання голосу. Перу А. Скулте належить “*Quasi una sonata per solo da camera*”, яку хор “Легенда” виконав у 1992 р. на конкурсі у Німеччині. Це велике музичне полотнище з усіма розділами сонатної форми, яка не є типовою для хорової музики. У деяких розділах форми хорові партії діляться на 16 голосів. Складна фактура твору вимагає високопрофесійного виконання, віртуозної вокальної техніки. А. Пярт створив власну версію православної молитви “Богородице Діво”, по своєму осмисливши православну традицію церковного хорового співу.

У кінці 80-х років ХХ ст. у репертуарі хору з'являється новий на той час жанр – негритянський спірічуелс. Спірічуелси – це духовні пісні афроамериканців. Як жанр спірічуелс сформувався наприкінці ХІХ ст. у США. Джерелом негритянських спірічуелсів є духовні гімни, завезені в Америку білими переселенцями. У виконанні хору “Легенда” на різноманітних концертах і конкурсах звучать спірічуелси А. Ервола “*Sometames I feel like motherless child*”, Д. Харстрона “*Elijarh Rock*”, Р. Рінгволда “*Deer River*”, Г. Сміта “*Ride the Chariot*”, Р. Шой “*Every time feel the Spirit*” та “*If J got my tickt*”, М. Хогана “*Old Time Religion*”, Д. Лоумера “*Soon I wiil be done*”, М. Хогана “*I'm gonna sing till the Spirit*

moves”, Х. Джонсона “Ain’t got Time to Die”, Л. Джерхарда “Dry Bons” [9]. Ці твори поєднують в собі характерні елементи виконавських традицій (колективна імпровізація, характерна ритміка з яскраво вираженою поліритмією, глісандові прийоми звучання, не темперовані акорди, особлива емоційність) зі стилістичними рисами американських пуританських гімнів. Часто спів супроводжується плесканням в долоні, танцем. Оскільки, за будовою спірічуелс має – “питання – відповідь”, більшість з них написані для соліста і хору. У свій час неперевершеними солістами у цьому жанрі у хорі “Легенда” були: Болеслав Курек (Польща), Таїсія Шафранська (Одеса), Анастасія Бих (Тернопіль), Петро Швайковський (Львів), о. Тарас Коберинко (Дрогобич).

Як і у кожному професійному хоровому колективі, важливе місце серед репертуарного розмаїття займають хорові концерти. Хоровий концерт – основний жанр хорової музики доби класицизму в українській, білоруській та російській музиці другої половини XVIII ст. Писався як циклічний твір для 4-голосного хору а сарелла на церковні тексти (найчастіше на текст псалмів Давида) і виконувались під час Богослужіння [3].

Саме за рівнем виконавської майстерності, самобутністю трактування творів цього жанру найчастіше виявляється професійний рівень хорового колективу. У репертуарі “Легенди” є хорові концерти Д. Бортнянського №15 “Прийдіте поклонімося”, №34 “Да воскреснет Бог”, А. Веделя №25 “Боже на тя уповах”, Ф. Іванова Псалом №66 “Боже ущедрі ни”, М. Березовського “Отче наш”, М. Вербицького хоровий концерт “Ангел вопієше”.

Окремо слід відзначити наявність у репертуарі хору духовної української музики: Літургії М. Вербицького (запис було здійснено у 2002 р.), М. Ділецького, Д. Сілінського, М. Леонтовича; М. Леонтович “Тебе Бога Хвалим”, старовинна монодія XVI ст. для соліста з хором “Тіло Христове”, сербсько-візантійський розспів “Тіло Христове” для соло сопрано і хору, К. Стеценко “Благослови, душе моя, Господа”, та “Милість миру”, П. Чесноков “Прийдіте, убуджимо Йосифа”, В. Верховинець “Трисвят”.

У цьому репертуарному розмаїтті завжди знаходиться робота для виявлення індивідуальних здібностей сольних виконавців. На відміну від свого попередника, І. Циклінський не займається вокалом зі солістами. Він, як професійний хормейстер і диригент зосереджує увагу на хоровій специфіці. У роботі над хоровим твором, де є сольні епізоди, диригент творить два умовні

шари – tutti і soli. Він дає повну свободу солістам, дозволяє їм творити, але з урахуванням узагальненого трактування хорового твору, покладаючись на їхній професійний досвід. Єдиною і незмінною вимогою до солістів є почуття ансамблю, єдина манера формування високопозиційного звуку, злитність голосів.

Цікавою сторінкою в репертуарі хору є духовна музика сучасних композиторів, яка вражає і своєю географією. Це – частини з Літургії та “Хвали, душе моя, Господа” Л. Дичко, В. Степурко “Отче наш” та “Дякуйте Господу” (Пс. 136 Давидів, соло саксафона і сопрано), Є. Станкович “Алилуя”, М. Ластовецький “Отче наш” (Україна), Ю. Свідер “Pater Noster”, “Cantus gloriosus”, Р. Твардовський “Во царствіі Твоїм” та “Alleluja” (Польща), Ш. Соколаі “Cantate Domino” (Угорщина), Дж. Раппо “Benedik anima mea” (Швейцарія), П. Стігманс “Ave Regina” (Бельгія), Х. Бусто “Ave Maria”, “Pater Noster” (Іспанія), Дж. Тавенер “Святий” (Англія, соло віолончель) М. Лебедев “Отче наш” (Росія). Очевидним є те, що для інтерпретації творів композиторів XX ст. співаки повинні володіти “європейською манерою” звуку, специфічними слуховими навичками, чистотою інтонування непростой музики, злитністю голосів, високою культурою звуку, довершеним ансамблем.

Вагому частку репертуару хору складає хорова музика українських композиторів XX ст. Це – “Веснянка”, “Сонячний струм” та “Лісові далі” однієї з найяскравіших представниць “нової хвилі” [4, 254 – 260] Лесі Дичко, “Співомовки” харківського композитора Юрія Алжнева, “Диводивнее” (1-ша частина з хорової частини диптиху на вірші Олекси Трохименка) та щедрівка “Темненькая нічка” Віктора Степурка, “Вітер віє” та “Дримба” з хорового концерту “Тори мої” Володимира Зубицького, “Заключне Купало” та “Золоті ключі” з фольклорної опери “Цвіт папороті” Євгена Станковича, “Щедрівка” Олександра Яковчука, І. Шамо на сл. І. Франка “Зима” (частина з хорового циклу), “Випав сніг у квітні”, “Ніч у полі” на слова П. Перебийноса М. Ластовецького.

Слід відзначити, що В. Зубицький був новатором у трактовці хорових жанрів, манері хорового письма, в самому підході до хору, як до “об’єднання співаків-артистів”. Його твори розраховані на висококваліфікованих співаків, які легко читають сучасну хорову партитуру, яка часто схожа на оркестрову партитуру.

Однією з концертних програм хору “Легенда” є колядки та щедрівки. В Україні церковні колядки відомі з XVII ст. Колядки, за традицією,

вшановували всіх членів родини: господаря, господиню, хлопця, дівчину. Зараз колядка асоціюється зі святом Різдва Христового. У щедрій вечір відзначали День преподобної Меланії. За традицією, святкування супроводжувалось обходом хат із побажаннями здоров'я, щастя і добробуту у Новому Році, щедрівки так само, як і колядки, прославляють господаря та членів його родини.

У 2009 р. колективом “Легенда” було записано компакт-диск під назвою “Різдво з “Легендою”. До нього увійшли колядки та щедрівки українських композиторів XIX – XX ст., а саме – “Добрий вечір тобі”, “По всьому світу”, “Днесь пою ще”, “Ой сивая та і зозуленька” в обробці К. Стеценка, “На небі зірка” в обробці Н. Нижанківського, “Во Вифлеємі” в обробці С. Людкевича, “Що то за предиво” в обробці В. Барвінського, “Янголи в небі” в обробці О. Кошиця, “Ой там за горою”, “В полі – полі плужок ходить” та “Щедрик” в обробці М. Леонтовича, “Бог Предвічний” в обробці С. Людкевича, “Повій вітроньку” та “Гой питалася княжа корона” аранжування Г. Гаврилець, переклад для мішаного хору М. Гобдича, “Темленька нічка” В. Степурко, “Щедрівка” Ю. Алжнева, “Щедрівка” О. Яковчука, “Зажурили сі буйні гори” в обробці М. Ластовецького та дві народні колядки – “Небо і земля”, “А в Єрусалимі”.

Ще однією програмою в репертуарі хору “Легенда” є обробки українських народних пісень. Сюди входять народні пісні в обробці О. Свєшнікова “Місяць на небі”, В. Стеценка “Веснянка”, Є. Козака віночок українських народних пісень “Лучче було не ходити”, А. Кос-Анатольського “Чом, чом земле моя”, С. Стельмашука “Світи місяченьку”, М. Ракова “Ой дуб, дуба”, Я. Яциневича “Сусідка”, О. Коломійця “Цвіте терен”, О. Бондаренка “Порізала м пальчик”, В. Волонтира “Коли тотуку монисто”, М. Грищишина “Ой, у полі три криниченьки”, М. Скорика “Шуміла ліщина”, Г. Гаврилець “Засвічу свічу”, М. Гобдича “Ой ви донці”, О. Чмут “Ой, на горі два дубочки”, В. Грищишина “Не стій, вербо, над водою”.

Слід відзначити, що значну частину національного репертуару І. Циклінський черпає зі створеного М. Гобдичем видавництва “Бібліотека камерного хору “Київ”, який видає і популяризує маловідомі досі зразки української хорової спадщини. Нотне зібрання “Михайло Вербицький. Духовні твори”, яке М. Гобдич та В. Сивохп презентували на VIII фестивалі “Золотоверхий Київ”, є першою спробою

систематизувати релігійну творчість композитора. Вона складається з двох розділів: “Літургія” та “Літургійні твори”. Відомо, що нотні раритети зазнають з часом чималих змін, в тому числі і редакторських. В цих партитурах викладено хормейстерську редакцію М. Гобдича, який у даний час є лідером царині відродження національної духовної культури. На VII фестивалі було представлено безцінні твори М. Ділецького. “Бібліотека камерного хору “Київ” – це втілення великого проекту М. Гобдича “Тисяча років української духовної музики” [8].

У наш час, коли державне нотне видавництво майже відсутнє, така справа має величезне значення для збереження і популяризації національної хорової спадщини.

Цікавою і розмаїтою є ще одна програма камерного хору “Легенда”, в яку входить так звана легка, розважальна, популярна музика. Це твори сучасних зарубіжних композиторів: G. Ives “Name that tune” (твір американського композитора, який використав музичні теми з музики Дж. Росіні, Ж. Бізе, Ф. Шопена, П. Чайковського, Л. Бетховена, Ш. Гуно, Й. Штрауса, нагадує гру “Вгадай мелодію”, калейдоскоп відомих тем завершується тривалим кадансуванням в традиціях класичних увертюр), F. Vita “Plumes al vent”, J. Mandel “The shadow of your smile”, J. Jackman “Rock Around the Clock”, B. McFerrin “Don't Worri, be happi”, G. Ziemann “Somewhere over the Rainbow”, “Good bye Love”, St. Chatman “Moskvietos”. Для виконання такого роду музики потрібно дотримання стилю, володіння хористами відповідними вокальними навичками, вільної поведінки на сцені, емоційності, експресії, певної акторської майстерності.

Важливою в роботі диригента, творчого складу хору і солістів над певним художнім твором є інтерпретація, яка вимагає художнього осмислення музичного образу і втілення його в реальне звучання. Зважаючи на надзвичайно широку і різнопланову палітру репертуару камерного хору “Легенда”, для цього потрібен неабиякий вокально-виконавський та життєвий досвід, музично-теоретичні знання, а часом – інтуїтивні відчуття трактування сольної партії в залежності від жанру, стилю, епохи виконуваного твору [10, 128].

Добре знаючи індивідуальні вокальні дані та психологічні особливості кожного співака, диригентові завжди вдавалось підібрати солістів для виконання певного твору, де вони могли б себе найповніше реалізувати. Яскравим прикладом може послужити хор “Київ”, де кожен співак хору у певних творах виступає солістом та записи двох

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕПЕРТУАРУ  
МУНІЦИПАЛЬНОГО КАМЕРНОГО ХОРУ “ЛЕГЕНДА” (м. Дрогобич)**

аудіо касет хору “Легенда”: “Духовна музика галицьких композиторів” та “Твори західно-європейських та сучасних українських композиторів”, трьох компакт-дисків: “Літургія М. Вербицького”, “Хорові твори композиторів ХХ століття” та “Колядки та шедрівки”.

Хор “Легенда” є доброю школою для хористів, творчою навчальною лабораторією, звідки вийшли відомі на Україні хорові диригенти і співаки, які продовжують вокально-хорові традиції у інших знаних професійних колективах нашої держави та за кордоном: Микола Гобдич, Володимир та Юрій Курачі, Тарас Миронюк (Київ), Ігор Дем’янець (Івано-Франківськ), Петро Швайковський, Руслан Ляшенко, Орест Сидір (Львів), Василь Русов (Франція), Роман Волощук (Великобританія), Василь Опришко (Австралія), Болеслав Курек (Польща), о. Тарас Коберинко, Наталія Самокішин, Богдан Бондзяк, Євгенія Шуневич (Дрогобич).

**Висновки.** Камерний хор “Легенда” здобув визнання на Україні і далеко за її межами (про це свідчать неодноразові перемоги на міжнародних конкурсах та фестивалях) завдяки нестандартному, оригінальному підходу до репертуару і виробленій власній виконавській манері. Унікальність інтерпретацій хорових творів І.Циклінським сприяє тому, що молоді композитори пропонують і надалі пропонуватимуть свої твори для виконання. Невпинне професійне зростання хору робить бажаною участь колективу в різноманітних конкурсах і фестивалях. Творча діяльність камерного хору, його вагомий досягнення, привертають все більшу увагу науковців та

дослідників для подальших глибоких розвідок, вивчення і популяризації набутого досвіду. Яскраве художнє явище в хоровому мистецтві України, “Легенда” належить до тих колективів, які постійно перебувають у пошуку нового, динамічно розвиваються і своїми творчими експериментами прокладають нові шляхи у вітчизняному мистецтві.

1. Бурбан М. *Хорове виконавство Львівщини. Хори. Диригенти: Посібник – довідник.* – Дрогобич. – Львів. – 1999. – С. 256.
2. Власнюк А. *Нові хорові надбання “Легенди” // “Вільне слово”.* – 2003. – 31 липня.
3. Герасимова-Персидська Н. *Хоровий концерт на Україні в XVII – XVIII ст.* – К.: 1978.
4. Кияновська Л. *Українська музична культура: навчальний посібник.* – Львів: “Триада плюс”. 2008. – С. 254 – 260.
5. Куц О. *Хор “Легенда”: роки шліфують майстерність // “Жива вода”.* – 2000. – липень №7.
6. Марітчак О. *“Оновлена “Легенда” підтвердила свій клас” // “Високий Замок” - 2003.* – 8 травня.
7. Пиц Б. *Міжнародний успіх “Легенди” // “Галицька зоря”.* 1989. 28 липня.
8. Степаненко Г. *“Хорові картини”: газета Культура. 2004, 18 червня.*
9. Цуден А. *Від монодії до спірічуелсу. // Поступ.* – 2002. – 4 – 10 квітня.
10. Шуневич Є. *Специфіка вокально-хорової роботи у камерному хорі “Легенда”.* // *Молодь і ринок.* – 2012. – №9(92). вересень. – С. 126 – 128.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013



**Михайло Грушевський**  
(29 вересня 1866 – 1934)

історик, перший президент України

*Михайло Сергійович Грушевський (1866 – 1934) – один з лідерів українського національного руху, голова Української Центральної Ради, історик України і Австро-Угорщини, професор Львівського університету (1894 – 1914), академік ВУАН.*

*Українець – це, по-перше, той, хто зроду українець, родився і виріс з українською мовою на устах і хоче тепер йти спільно зі своїм народом, хто хоче працювати для його добра, боротися за його свободу і кращу долю.*

*По-друге, українець також кожний, хто щиро хоче бути з українцями і почуває себе їх однодумцем і товаришем, членом українського народу, бажає працювати для його добра. “Якщо б не був він роду, віри чи звання – це не важливо”.*

